

▪ Hořec brvitý na nově objevené lokalitě. Foto Jan Matějů.

Hořec brvitý – ukrytý podzimní klenot Doupovských hor

Petr Jiskra, AOPK ČR, Správa CHKO Slavkovský les a krajské středisko Karlovy Vary

Občas se v přírodovědeckých kruzích stane, že laik v oboru zcela náhodou a nečekaně narazí při toulkách krajinou rostlinný nebo živočišný druh, který ještě nikdy v přírodě nepotkal. Tehdy je možno v tváři přírodovědce vyčíst rozpaky a myšlenkové pochody typu: „To je divná kytky, takovou neznám, kde jsem ji jen viděl, už vím – na obrázku, to je přece hořec, jak jen se jmenuje – má takové vousy, to bude hořec vousatý, jak je latinsky vous?“ Po půl hodině usilovného přemýšlení se z paměti vynoří správný název – ne vousatý ale brvitý. A časem

se člověku vybaví i název latinský – *Gentiana ciliata*. Tak nějak vypadal objev dosud neznámé lokality hořce brvitého v Doupovských horách.

Lokalita leží ve vojenském prostoru na svazích vrchu Špičák nad bývalou obcí Zakšov. Vstup do vojenského prostoru je zakázán. Až na výjimky. A několik botaniků majících povolení ke vstupu nemůže zmapovat podrobně celý vojenský újezd. A tak k objevování nového mají prostor i ti v botanice méně zdatní.

Hořec brvitý je dvouletá až krátce vytrvalá bylina

▪ Křovinaté formace na svazích Špičáku s vyznačením lokality hořců. Podklad: © Cenia 2012

s přímou, až 30 cm dlouhou, a většinou nevětvenou lodyhou. Kvete od července do října. Modré, čtyřčetné květy sedí jednotlivě na konci lodyh. Okraje korunních cípů jsou brvitě, plodem je tobolka. Na rozdíl od jiných hořců nevytváří přízemní růžici listů, ale listy pokrývají celou lodyhu. Roste obvykle v teplejších oblastech na suchých i mírně vlhkých trávnících, v lemech křovin a ve světlých lesích na zásaditých půdách.

Rozšířen je ve střední a jižní Evropě od Pyrenejského poloostrova přes střední Evropu a Balkán až po jižní Ukrajinu. V České republice roste především v oblastech s vápnitými půdami – v Bílých Karpatech, Českém středohoří, Českém a Moravském krasu, na Horažďovických vápencích, Džbánů apod. V Doupovských horách jsou v současnosti známy pouze tři další lokality hořce brvitého, i když podle některých zpráv se hořce roztroušeně vyskytují ještě kolem bývalé obce Tocov (J. Vojta – ústní sdělení).

Lokalita v Doupovských horách byla dříve pravděpodobně poličkem, jak lze usuzovat ze starých kamenných snosů a teras. Poté zde vznikly louky a pastviny, což umožnilo hořcům kolonizaci luk a pěkná populace čítající asi stovku jedinců se udržela až do dnešních dnů. V současné době připomínají louky spíše křovinatou savanu porostlou hlozím a růží šípkovou. V podrostu se rozmáhá válečka prapořitá (*Brachypodium pinnatum*) a vytlačuje hořce z porostu. Ti přežívají podél jeleních

stezek, v drobných ostrůvkách krátkostébelných trávníků nebo na hraně tankového okopu. Značná část populace osidluje mezery v porostu (tzv. gapy) vzniklé rytím divokých prasat. Na stejné lokalitě se vyskytuje také vstavač osmahlý (*Orchis ustulata*) nalezený v letošním roce kolegou ornitologem dr. Buškem (o jeho nálezů se můžete dočíst na str. 19). Výskyt vstavačů a plán jejich ochrany byl prvotním důvodem návštěvy této louky. Nález hořce poněkud zkomplikoval již navržený postup hospodaření a bude zapotřebí skloubit nároky obou druhů rostlin. Co tedy s tím?

Prořezávka náletových křovin prosvětlí celou lokalitu a uvolní prostor pro luční druhy rostlin. Poté bude nezbytné pravidelně provádět seč lučních porostů. Vstavače kvetou od dubna do června a hořce od července do října. Bude tedy složité správně seč načasovat, aby hospodaření vyhovovalo oběma druhům, ale to vše ukáže čas. Nejlépe se semínka hořců uchycují na obnaženém substrátu, což potvrzuje i hojný výskyt rostlin v místech rozrytých od divočáků. Vhodným doplňkovým managementem bude tedy strhávání drnů např. bránami nebo pomístně ručně vyhrabáváním.

Vojenský prostor zcela jistě skrývá mnohá další tajemství. Je to jedno z mála míst naší krajiny, kde si příroda dělá co chce a upřímně doufám, že nám nikdy všechna svá tajemství nevydá.